

Міністерство культури, молоді та спорту України
Харківська державна академія культури
Факультет соціальних комунікацій
Кафедра історії, музеєзнавства та пам'яткознавства

Дипломна робота

магістра

на тему:

**«НАУКОВИЙ ПРОЕКТ РЕВАЛОРИЗАЦІЇ ТА МУЗЕЄФІКАЦІЇ
ПЕРШОЇ БУДІВЛІ ХАРКІВСЬКОГО ІНСТИТУТУ ШЛЯХЕТНИХ
ДІВЧАТ (М. ХАРКІВ, ВУЛИЦЯ БЛАГОВІЩЕНСЬКА, 25)»**

Виконала студентка 2 курсу магістратури
денного відділення напряму підготовки
027 «Музеєзнавство, пам'яткознавство»

Липова Альбіна Юріївна

Керівник: доктор історичних наук, професор
Потрашков Сергій Васильович

Рецензент: кандидат історичних наук,
старший викладач
кафедри історії Східної Європи
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Кушнар'ов Сергій Сергійович

Харків – 2020

СТРУКТУРА РОБОТИ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ I ПЕРША БУДІВЛЯ ХАРКІВСЬКОГО ІНСТИТУТУ ШЛЯХЕТНИХ ДІВЧАТ: МИНУЛЕ ТА СУЧАСНИЙ СТАН.....	12
1.1. Історико-культурна цінність.....	12
1.2. Характеристика сучасного використання об'єкта історико-культурної спадщини відносно його потенціалу.....	22
1.3. Правові основи реалізації проекту музеєфікації першої будівлі Харківського інституту шляхетних дівчат.....	24
ВИСНОВОК.....	27
РОЗДІЛ II РЕВАЛОРИЗАЦІЯ ОБ'ЄКТА ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ.....	29
2.1. SWOT-аналіз першої будівлі Харківського інституту шляхетних дівчат.....	29
2.2. Оцінка світового досвіду музеєфікації подібних об'єктів.....	37
ВИСНОВОК.....	47
РОЗДІЛ III ПРОЕКТ МУЗЕЄФІКАЦІЇ ПЕРШОГО БУДИНКУ ХАРКІВСЬКОГО ІНСТИТУТУ ШЛЯХЕТНИХ ДІВЧАТ.....	49
3.1. Наукова концепція проекту музеєфікації	49
3.2. Очікувані результати музеєфікації пам'ятки.....	57
3.3. Експлуатаційний план музеєфікованої першої будівлі Харківського інституту шляхетних дівчат (у додатку).....	71
ВИСНОВОК.....	59
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	60
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ.....	63
ДОДАТКИ.....	71

НАУКОВИЙ ПРОЕКТ РЕВАЛОРИЗАЦІЇ ТА МУЗЕЄФІКАЦІЇ ПЕРШОЇ БУДІВЛІ ХАРКІВСЬКОГО ІНСТИТУТУ ШЛЯХЕТНИХ ДІВЧАТ (М. ХАРКІВ, ВУЛИЦЯ БЛАГОВІЩЕНСЬКА, 25)

Метою дослідження є створення наукового проекту музеєфікації першого будинку Харківського інституту шляхетних дівчат. Цей об'єкт історії не є унікальною пам'яткою в Україні, але вона достатньо виняткова, бо зможе розказати суспільству про такий феномен, як інститут шляхетних дівчат. Тому вона потребує проведення негайних заходів для свого збереження та музеєфікації.

У першому розділі дипломної роботи доведено важливість пам'ятки як для Харківщини так, і України. У другому розділі проведений SWOT-аналіз та огляд світового досвіду музеєфікації подібних пам'яток, що допомогли визначитися з напрямком та формою музеєфікації першої будівлі Харківського інституту шляхетних дівчат. У третьому розділі автор пропонує власне бачення проекту музею та культурно-освітнього центру на базі об'єкту. Велику увагу приділено маркетинговим заходам та рекламі проекту, які будуть потрібні для залучення нових відвідувачів на об'єкт.

У роботі запропоновано створення на території пам'ятки культурно-освітнього центру, музейну експозицію присвячену історії інституту шляхетних дівчат та хостел. Це надасть можливість залучити до пам'ятки відвідувачів та зробити Харків одним із центрів туризму.

У подальшому досвід музеєфікації даної пам'ятки може бути прикладом при створенні подібних проектів в Україні.

***Ключові слова:** Харків, музеєфікація, ревалоризація, історичні пам'ятки, інститут шляхетних дівчат.*

THE SCIENTIFIC PROJECT OF THE REVITALIZATION AND MUSEIFICATION OF THE FIRST BUILDING OF THE KHARKIV NOBLE GIRLS INSTITUTE (M. KHARKIV, BLAGOVISCHENSKA STREET, 25)

The purpose of the study is to create a scientific project of museuming of the first building of Kharkiv Institute of Noble Girls. This historscal object is not a unique monument in Ukraine, but it can tell to the public about such a fenomenan as the Institute of Noble Girls. Therefore, it needs in immediate action for preservation and museuming.

In the first chapter the proved the section of the importance of the monument both for Kharkiv and Ukraine. The second chapter devoted the SWAT-analysis and the experience of museuming such monuments helped determine the direction and form of museuming of the first building of the Kharkiv Institute of noble Girls. In the third section, the author presents hisownvision of creating the museum and the cultural and educational center in this bilding. Much attention is paid to the marketing activities and advertising of the project that will be required to attract new visitors to the site.

It is proposed to create a cultural and educational center on the territory of the monument, a museum exposition dedicated to the history of the Institute of Precious Girls and the hostel. This will help attract visitors and make Kharkiv one of the centers of tourism.

In the future, the experience of museuming this monument may become an example when creating similar projects in Ukraine.

Key-words: Kharkiv, museum, revaluation, historical monuments, institute of noble girls.

ВСТУП

Актуальність теми. За останні десятиліття значно зріс інтерес українців до своєї спадщини та пам'яток, які висвітлюють історію українського суспільства. Але суспільний попит не знаходить відповідного задоволення. Якість туристичного обслуговування занадто низька, пам'ятки не пристосовані до екскурсійного огляду та знаходяться в напівзруйнованому вигляді. Пам'ятки культури та історії в нашій країні часто використовуються не за своїм призначенням та можуть не бути занесеними до Державного реєстру нерухомих пам'яток України.

Харківська область має багато пам'яток культури та історії, які можуть стати центрами регіонального туризму. Проблема музеєфікації таких пам'яток, не тільки для їх популяризації, але і для збереження самих об'єктів, залишається актуальною як для Харківської області, так і для всієї України. Одним з таких об'єктів є перша будівля Харківського інституту шляхетних дівчат. Хоча ця пам'ятка зараз невідома для відвідувачів, та за своїм зовнішнім виглядом не атрактивна, вона все ж має значну історико-культурну цінність.

У світі, для приваблення туристів та популяризації історико-культурної спадщини, розробляють проекти музеєфікації таких об'єктів та створюють різноманітні музеї, які відтворюють зовнішній вигляд пам'ятки, життя її мешканців з побутовими аспектами та традиціями. Основною метою цих робіт є збереження пам'ятки та інформації про неї для нащадків, які продовжуватимуть її вивчати.

Об'єкт дослідження – перша будівля Харківського інституту шляхетних дівчат. (місто Харків, вулиця Благовіщенська, 25).

Предмет дослідження – проект музеєфікації першої будівлі Харківського інституту шляхетних дівчат.

Територіальні межі дослідження – будівля Харківського інституту шляхетних дівчат по вулиці Благовіщенській та територія навколо неї, оскільки саме тут буде реалізовуватися проект музеєфікації.

Хронологічні рамки дослідження – охоплюють період від переїзду Харківського інституту шляхетних дівчат до будівлі у 1818 році до сьогодення.

Мета дослідження – розробити науковий проект музеєфікації першої будівлі Харківського інституту шляхетних дівчат.

Завдання дослідження:

- проаналізувати джерела та літературу з історії Харківського інституту шляхетних дівчат та його першої будівлі;
- виявити приховану історико-культурну цінність першої будівлі Харківського інституту шляхетних дівчат;
- провести SWOT-аналіз об'єкту;
- узагальнити світовий досвід музеєфікації подібних пам'яток;
- розробити наукову концепцію проекту музеєфікації інституту шляхетних дівчат;
- запропонувати рекламні та маркетингові заходи для втілення проекту у життя.

Історіографія та джерельна база дослідження.

При написанні диплому було використано значну кількість наукової літератури з різних галузей. Ці видання умовно можна розділити на 2 групи: перша – це література, яка стосується досліджень пам'ятки та аналізу цих матеріалів, що надають інформацію про історію Харківського інституту шляхетних дівчат; друга – це література, щодо різних аспектів теорії та практики музеєфікації.

Особливий інтерес представляють історичні дослідження. Їх можна розділити на 3 періоди: дореволюційний, радянський та сучасний.

Важливими для написання роботи є праці дореволюційних дослідників, які докладно та змістовно розкривали діяльність та головні аспекти управління

інституту шляхетних дівчат. Надали інформацію про історію будівель, в яких знаходився інститут.

Серед них праця Н. Жебилева «Исторический очерк деятельности Харьковского института благородных девиц за 100 лет его существования (с 1812-го по 1912-ый год)» [32], яка докладно висвітлює історію заснування та розвитку Харківського інституту шляхетних дівчат. Розкриває різноманітні відомості про історію першої будівлі інституту. Надає змістовну інформацію щодо управління інституту, організації начального процесу, жертвувань в користь інституту, з боку викладачів та працівників.

Різні аспекти гендерного питання в Російській імперії висвітлив І. П. Лазаревич у праці «Деятельность женщин» [44]. Цікавим для нас є фактичний матеріал щодо розміщення жіночих навчальних закладів на теренах Харківщини та їхню діяльність, зокрема інститутів шляхетних дівчат.

Загальною роботою про жіночу освіту в Російській імперії є праця М. Зінченка [33] «Женское образование в России. Исторический очерк». Вона висвітлює як розвивалася жіноча освіта та інститути шляхетних дівчат у ХІХ столітті, розкриває основні аспекти навчального процесу, зовнішнього вигляду та повсякденного життя вихованок.

Різнманітні факти про діяльність Харківського інституту шляхетних дівчат надає монографія Д.І. Багалія, Д.П. Міллера «История города Харькова за 250 лет его существования (1655 – 1905)» [20]. Серед них загальні відомості про стан інституту, його діяльність та розвиток, про перший його будинок на початку становлення.

Робота Е. Ліхачової «Материалы для истории женского образования в России (1856–1880)» [47] складається з наукового дослідження, статистичних відомостей, звітів окремих навчальних закладів. Цікавими є відомості про Харківський інститут шляхетних дівчат, які на жаль, представлені досить фрагментарно.

Наступний етапом дослідження жіночої освіти на Харківщині був радянський період. У цей період спеціальних наукових досліджень про жіночу

освіту з'являлося досить мало. Вони відрізнялися від дореволюційних робіт фрагментарним вивченням цієї проблематики.

Про навчальний процес, предмети, відомих педагогів та будівлі, в яких знаходився Харківський інститут шляхетних дівчат, розповідає книга О.В. Каленика «Харківський інститут благородних дівчиць як осередок педагогічної освіти на Слобожанщині» [75]. Важливим є те, що автор розкриває відмінності в статутах інститутів шляхетних дівчат 1812 та 1818 років.

Праця І.А. Добрянського, В.В. Постолатія «Громадська та приватна ініціатива в розвитку освіти України (кінець ХІХ - початок ХХ ст.)» [31], присвячена розвитку освіти в Україні в кінці ХІХ – на початку ХХ століття. Наводяться відомості про перший жіночий середній навчальний заклад Харківщини – Харківський інститут шляхетних дівчат.

Важливий внесок в дослідження проблеми зробили сучасні дослідники, які розглядають жіночу освіту з різних боків та приділяють увагу різноманітним аспектам появи та діяльності інститутів шляхетних дівчат.

Найбільш помітними серед них, на наш погляд, є книга П.М. Бондарчука «Інститути шляхетних дівчат» [23], яка надає значну інформацію про розвиток інституту, початковий процес, управління та повсякденне життя вихованок. Наступна праця О.О. Голода «До питання про відкриття та діяльність інститутів шляхетних дівчат в Україні у першій половині ХІХ століття» [29].

При розробці проекту музеєфікації були використані публікації, що стосуються теорії та практики музеєфікації.

Однією з таких робіт є О.М. Мастеницой «Музеефикация городской среды: подходы и методы» [52]. Вона присвячена тлумаченню поняття "музеєфікація" і підходам до реалізації середовищної музеєфікації на прикладі зарубіжних музеїв. Вперше розглядаються термінологічні, теоретичні та методичні аспекти способів музеєфікації.

Фундаментальною роботою є праця М.Е. Каулена «Музеефикация историко-культурного наследия России» [40]. Автор розкриває поняття

музеєфікації, тобто перетворення в музеї пам'яток, ансамблів, фрагментів середовища з усіма входними в неї рухомими та нерухомими об'єктами. У монографії музеєфікація представлена різноманітними формами як один з основних напрямків музейної діяльності. Проаналізовано питання походження музеїв, їх типології, основних тенденцій та прогнозів розвитку музейної світу.

Робота О.І. Ремешило-Рибчинської «Актуальність ревалоризації архітектурних ансамблів та збереження їхнього образу в історичному ландшафті України» [64], знайомить нас з метою охорони та раціонального використання архітектурної спадщини в Україні. Повідомляє про необхідність проведення ревалоризації архітектурних та історичних пам'яток. Автор акцентує увагу на те, що особливості архітектурних та історичних ансамблів пов'язані і з дослідженням їх образу в історичному ландшафті.

Успішна реалізація проекту багато в чому залежить від маркетингових заходів. Цікавим виявився досвід російських вчених, які досліджували маркетингові заходи та використання сувенірної продукції та їх вплив на імідж музею. Так, Г.П. Камнева зазначає, що на сучасному етапі розвитку музейної справи, кожен музей повинен визначитися зі своєю ідеєю і відштовхуючись від неї шукати партнерів та додаткове фінансування [36]. Т.М. Кривошеєва запропонувала деякі кейс-практики, які можуть використовуватися музеями в якості банку ідей при формуванні лінійки власної сувенірної продукції [42].

Джерельна база представлена письмовими, речовими та зображувальними джерелами.

Письмові джерела представлені документом про заснування Харківського інституту шляхетних дівчат – «Учреждение для воспитания бедных девиц от Харьковского общества благотворения» [9].

Важливими джерелами є періодичні видання: газети «Украинский вестник» [7,8] та «Харьковские губернские ведомости» [10].

Потрібними для нашого дослідження є наративні джерела у вигляді спогадів. Насамперед це збірка «Институтки. Воспоминания воспитаниц

інститутів благородних девиць» [1], яка дає докладну інформацію про умови проживання вихованок, про їхнє дозвілля, навчальний процес та інше.

Речові джерела, представлені предметами інтер'єру інституту, навчальним інвентарем, особистими речами педагогів та вихованок, що зберігаються у Харківському історичному музеї імені М.Ф. Сумцова та Історико-меморіальному музею «Смольний» у Санкт-Петербурзі. Ці джерела можуть бути використані для відтворення епохи в процесі музеєфікації об'єкту.

До зображувальних джерел відносяться фотографії вихованок інституту, зовнішнього і внутрішнього вигляду його будівлі.

Крім речових джерел також було проаналізовано сучасне законодавство України, зокрема закони: «Про музеї та музейну справу» [5]; «Про охорону археологічної спадщини» [6]; «Про охорону культурної спадщини» [7]; «Про туризм» [8].

Також були розглянуті конвенції ООН та ЮНЕСКО «Про охорону спадщини» (1972) [2] та «Про охорону Всесвітньої культурної та архітектурної спадщини» [3].

В процесі написання диплому було використано такі **методи дослідження:**

Порівняльно - історичний метод дозволив встановити різницю та характерні ознаки, що відрізняють першу будівлю Харківського інституту шляхетних дівчат від інших схожих пам'яток.

Хронологічний підхід до аналізу джерел та літератури дозволив простежити основні етапи розвитку інституту.

Метод системного аналізу допоміг визначити слабкі, сильні сторони музеєфікації першого будинку Харківського інституту шляхетних дівчат як культурно-історичної пам'ятки.

Типологічний метод допоміг визначитися з напрямом музеєфікації, а проектний метод допоміг, на основі вже здобутих знань про пам'ятку, розробити проект її музеєфікації.

Метод історичного моделювання дозволив створити реконструювання навчального процесу та побутового життя вихованок інституту.

Наукова новизна. Вперше на основі проаналізованого світового досвіду музеєфікації, було розроблено проект створення експозиції та культурно-освітнього центру на базі першої будівлі Харківського інституту шляхетних дівчат. Надано рекомендації щодо маркетингових та рекламних заходів.

Практичне значення. Проект музеєфікації, запропонований автором, може бути використаний при розробці грантової заявки для втілення його у життя на базі музеєфікованої пам'ятки.

Апробація результатів дослідження відбулася на конференціях: Всеукраїнська науково-теоретична конференція молодих учених “Культура та інформаційне суспільство ХХІ століття” (Харків 2019), Міжнародна наукова конференція «Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку» (Харків 2019).

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, восьми підрозділів, висновків, списку використаних джерел та літератури, додатків. Повний обсяг магістерської роботи складає 70 сторінок. Список використаних джерел та літератури нараховує 80 позицій.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

1. Институтки. Воспоминания воспитаниц институтов благородных девиц / Г. Ржевская, А. Стерлигова, А. Энгельгардт. Москва, 2003. 576 с.
2. Конвенція ООН про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини від 16.11. 1972 р. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: [http:// zakon.rada.gov.ua/cgi-bin /laws/main.cgi? nreg=995-089](http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995-089) (дата звернення: 07.08.2019)
3. Конвенція про охорону архітектурної спадщини Європи: прийнята 03.10.1985 р., ратифікована Законом України від 20.09.2006 р. № 165VV. URL: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_226 (дата звернення: 08.08.2019)
4. О статуте Харьковского института благородных девиц. Южный край. 1911.16 декабря.
5. Про музеї та музейну справу : Закон України від 04.11.18 р. № 249/95 // Відомості Верховної Ради України. 1995. № 25. Ст. 191. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/249/95-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 14.12.2018).
6. Про охорону археологічної спадщини : Закон України від 12.12.12 р. № 1626 // Відомості Верховної Ради України. 2004. № 26. Ст. 361. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1626-15> (дата звернення: 14.12.2018).
7. Про охорону культурної спадщини : Закон України від 14.03.18 р. № 1805 // Відомості Верховної Ради України. 2000. № 39. Ст. 333. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14> (дата звернення: 14.12.2018).
8. Про туризм : Закон України від 04.11.18 р. № 324/95 // Відомості Верховної Ради України. 1995. № 31. Ст. 241. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 14.12.2018).
9. Украинский вестник. 1817 // Украинский вестник на 1817-й год, издаваемый Евграфом Филомафитским и Разумником Гонорским. Харьков, 1817. С. 102-103

10. Украинский вестник. 1824 // Украинский вестник на 1824-й год, издаваемый Евграфом Филомафитским и Разумником Гонорским. Харьков, 1824. С. 66-68
11. Учреждение для воспитания бедных девиц от Харьковского общества благотворения. Харьков: В университетской типографии, 1812. 14 с.
12. Харьковский институт благородных девиц под покровительством императрицы Марии Федоровны. Харьковские губернские ведомости. 1883. 3 июня.
13. Юринець Ю.Л. Охорона культурної спадщини: Міжнародні документи та зобов'язання України перед європейською спільною / Ю.Л.Юринець // Юридична газета. 2011. № 7 (272). 15 лютого.
14. Акинфеева И. И., Железняк О. Е. Сувенир как феномен культуры: специфика и классификационные признаки // Вестник Иркутского государственного технического университета. 2015. № 5. С. 305–314.
15. Американские музеи : Музей Институт Франклина. URL: <http://www.openarium.ru/США/Филадельфия/Музеи/#79558606> (дата звернення: 22.05.2019)
16. Аніщенко О.В. Деякі аспекти розвитку жіночої педагогічної освіти в Україні (кінець ХІХ-поч. ХХ ст.) / О. Аніщенко // Початкова школа. 2000. № 3. С.46-47
17. Аніщенко О.В. Розвиток професійної освіти жінок в Україні (II половина ХІХ - початок ХХ століття): Дис... канд. пед. наук: 13.00.04. К., 2000. 279 с.
18. Афанасьєва З. Забута сторінка світської освіти (Київський інститут шляхетних дівчат) // Пам'ять століть. 2006. № 6. С. 37-45.
19. Афинский музей школьной жизни и образования. URL: <https://poznanka.ru/greece/shkolniy-muzej-v-afinah> (дата звернення: 20.08.2019)
20. Багалея Д.И., Миллер Д.П. История города Харькова за 250 лет его существования (1655 – 1905). Истор. Монография.: 2 Т. Х., 1912. 986 с.

21. Баженов Н. Прошлое Харьковского института благородных девиц. Х.: Тип. газеты Южный край, 1912. 31 с.
22. Бобров Ю. Г. Теория реставрации памятников искусства: закономерности и противоречия / Ю. Г. Бобров. М.: Эдсмит, 2004. С. 226.
23. Бондарчук П.М. Інститути шляхетних дівчат // Енциклопедія історії України: В 5 т. / В.А. Смолій (голова редкол.), В.Ф. Верстюк, С.В. Віднянський, В.О.Горбик та ін. Т. 3. К., 2005. 840 с.
24. Вербицька Є. Г. Г. Ф. Квітка-Основ'яненко: життя і творчість / Вербицька Є. Г. Харків: Харків. ун-т, 1968. 154 с.
25. Викторианская школа в Грейт Крессингем в Англии. URL: <http://uk.rukivnogi.com/england/sights/1470-viktorianskaya-shkola-v-greyt-kressingem> (дата звернення: 07.09.2019)
26. Воронина В. М., Кокарев Д. В. SWOT–анализ как современный инструмент исследования в целях антикризисного управления предприятием // Российское предпринимательство. 2005. Т. 6, № 8. С. 23–29.
27. Галасюк С. С. Проблемні питання організації діяльності фахівців туристичного супроводу в Україні // Глобальні та національні проблеми економіки : електронне наукове фахове видання. Миколаїв : МНУ ім. В. О. Сухомлинського, 2015. Вип. 7. С. 566 - 569
28. Гніп М. Початкова освіта на Слобожанщині першої половини XIX ст.: Зб. наук. дослід. каф. історії української літ / М. Гніп. Х.: Гос. тип, 1930. 116 с.
29. Голод О. О. До питання про відкриття та діяльність інститутів шляхетних дівчат в Україні у першій половині XIX ст. / О. О. Голод // Зб. наук. пр.: Серія „Історія та географія”. Х.: ОВС, 2002. Вип. 12. С. 50–55
30. Государственный историко-мемориальный музей "Смольный".URL: <http://www.museum.ru/M109> (дата звернення 08.09.2019)

31. Добрянський І.А., Постолатій В.В. Громадська та приватна ініціатива в розвитку освіти України (кінець ХІХ - початок ХХ ст.) / І. А. Добрянський, В.В. Постолатій. – Кіровоград, 1998. 143 с.
32. Жебылев Н. Исторический очерк деятельности Харьковского института благородных девиц за 100 лет его существования / Н. Жебылев. Х.,1912. 196 с.
33. Зинченко Н. Женское образование в России. Исторический очерк. СПб, 1901.46 с.
34. ІКОМОС – Україна. Акти Міжнародної ради з охорони пам'яток та історичних міст (ІКОМОС). URL: <http://icomos-ua.blogspot.com>-(дата звернення: 08.08.2019)
35. Інститути шляхетних дівчат в Україні в ХІХ столітті // Етнічна історія народів Європи. Збірник наукових праць. К., 2000. Вип.7. С.80-84
36. Камнева Г. П., Туктарова Н. Н. Значение маркетинговой деятельности для современных музеев // Вестник ассоциации вузов туризма и сервиса. 2008. № 3. С. 27–35
37. Канский музей детства (Франция). URL: <http://www.openarium.ru/poi/43027321/> (дата звернення: 09.08.2019)
38. Катаргіна Т.І. Збереження історико-культурної спадщини у Великій Британії, США, Канаді (історія та сучасність). К., 2003. с. 126–128
39. Каткова Т. Г. Правова охорона культурної спадщини в Україні. Х.: Право, 2008. 216 с.
40. Каулен М. Е Музеефикация историко-культурного наследия России. М.: Этерна, 2012. 432 с.
41. Котлер Н. Музейний маркетинг і стратегія: формування місії, залучення публіки, збільшення доходів і ресурсів / Н. Котлер / Пер. з англ. Т. Олійник, Т. Пирогова, С. Рябчук, Р. Свято. К.: ВД "Стилос, 2010. 528 с.

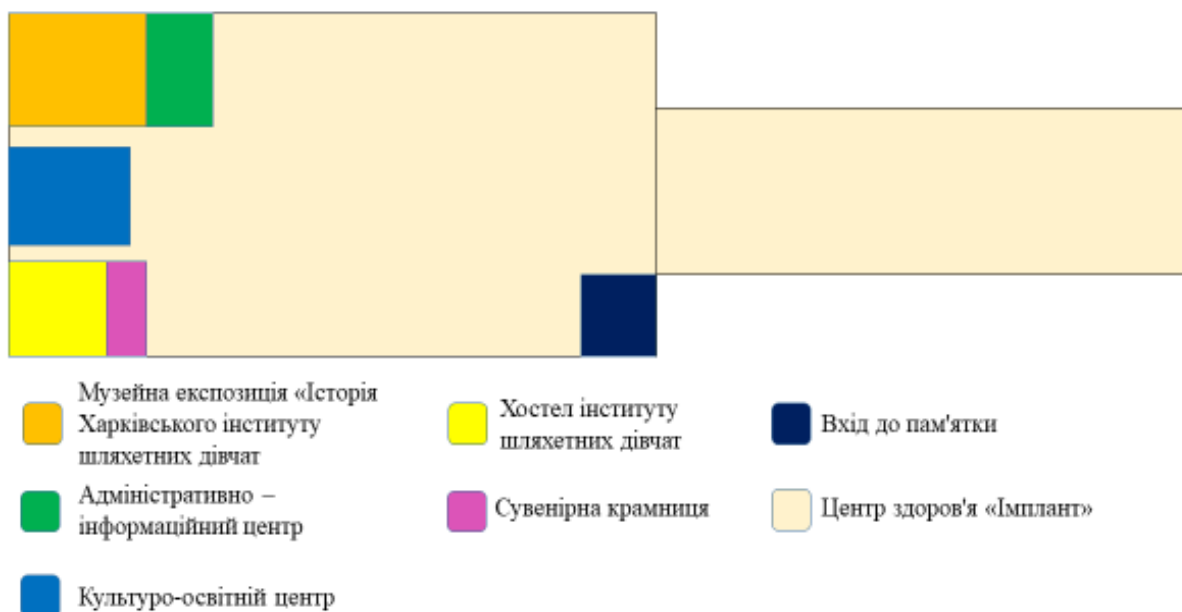
42. Кривошеева Т. М. Сувенирная продукция в музеях – инструмент эмоциональной коммуникации с посетителями // Современные проблемы сервиса и туризма. 2016. Т. 10. № 2. С. 29–37
43. Культурна спадщина в контексті «Зводу пам'яток історії та культури України» / С. І. Кот та ін. Київ : Інститут історії України, 2015. 486 с.
44. Лазаревич И.П. Деятельность женщин. Х.: Тип. Зильберберга, 1883.139с.
45. Левченко К.Б. Права жінок: зміст, стан та перспективи розвитку / К. Б. Левченко. Х.: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2001. 348 с.
46. Лейбфрейд А.Ю., Полякова Ю.Ю. Харьков. От крепости до столицы: Заметки о родном городе. Харьков: Фолио, 1998. 335 с.
47. Лихачева Е. Материалы для истории женского образования в России (1856–1880). Санкт-Петербург, 1901. 649 с.
48. Луговий О. Визначне жіноцтво України. Торонто: Український робітник, 1942. 251с.
49. Малюга В. З історії становлення Педагогічного музею України (1902-1942 рр.) /В. Малюга // Шлях освіти. 2011. С. 41-44.
50. Маньковская Р. В. Музееведение в Украине. Киев, 2000. 140 с.
51. Маньковська Р. Музеї України в інформаційному просторі: досвід та перспективи / Р. Маньковська // Історія України. Маловідомі імена, події, факти. К., 2000. Вип. 11. 123 с.
52. Мастеница Е. Н. Музеификация городской среды: подходы и методы // Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики. Тамбов : Грамота, 2013. № 10. ч. 1. С. 137–141.
53. Музей «ШТАЗИ» в Берлине (Германия). URL: <https://waltergutjahr.wordpress.com/2013/03/27/stasi-museum/> (дата звернення: 08.08.2019)
54. Музей британских школ в Хитчене. URL: <https://britishschoolsmuseum.org.uk/visit/> (дата звернення: 01.05.2019)

55. Музей образования в Москве. URL: <https://mos-holidays.ru/muzej-obrazovaniya/> (дата звернення: 06.10.2019)
56. Народний музей освіти Прикарпаття (Івано-Франківськ). URL: <http://www.museum.if.ua/museums/r2/22.html> (дата звернення: 09.09.2019)
57. Национальный музей образования в Нидерландах. URL: <https://www.design4school.ru/blog/post/oderwijsmuseum> (дата звернення: 08.07.2019)
58. Немцов В.Д., Довгань Л.Є. Стратегічний менеджмент. - К.: ЕксОб, 2001. 230 с.
59. Образовательный музей имени академика Г.А. Ягодина в городе Москве. URL: <https://happy-galla.ru/kuda-poyti/muzej-obrazovaniya-imeni-akademika-ga-yagodina> (дата звернення: 20.10.2019)
60. П. П. Гулак-Артемівський. Твори. Упорядкування, вступна стаття і примітки Б. А. Деркача. Київ, видавництво художньої літератури "Дніпро", 1978. С. 5 - 15.
61. Педагогічний музей України: сто років // Освіта. 2003. № 32. 12 с.
62. Плотичер Е.А. Слово о родном городе / Евгений Анатольевич Плотичер. 2-е изд., доп., перераб. Харьков: Золотые страницы, 2017. 352 с.
63. Прибега Л.В. Коментар до Рекомендації ЮНЕСКО про збереження краси і характеру пейзажів та місцевостей // Праці науково-дослідного ін-ту пам'яткоохоронних досліджень. К. : АртЕк, 2007. 303 с.
64. Ремешило-Рибчинська О. Актуальність ревалоризації архітектурних ансамблів та збереження їхнього образу в історичному ландшафті України / Вісник Національного університету „Львівська політехніка”. 2011. 228 с.
65. Рижкова М. С. Освіта жінок у Харківській губернії: історико-педагогічний аспект : [монографія] / М. С. Рижкова. Укр. інж.-пед. акад. Харків, 2013. 210 с.

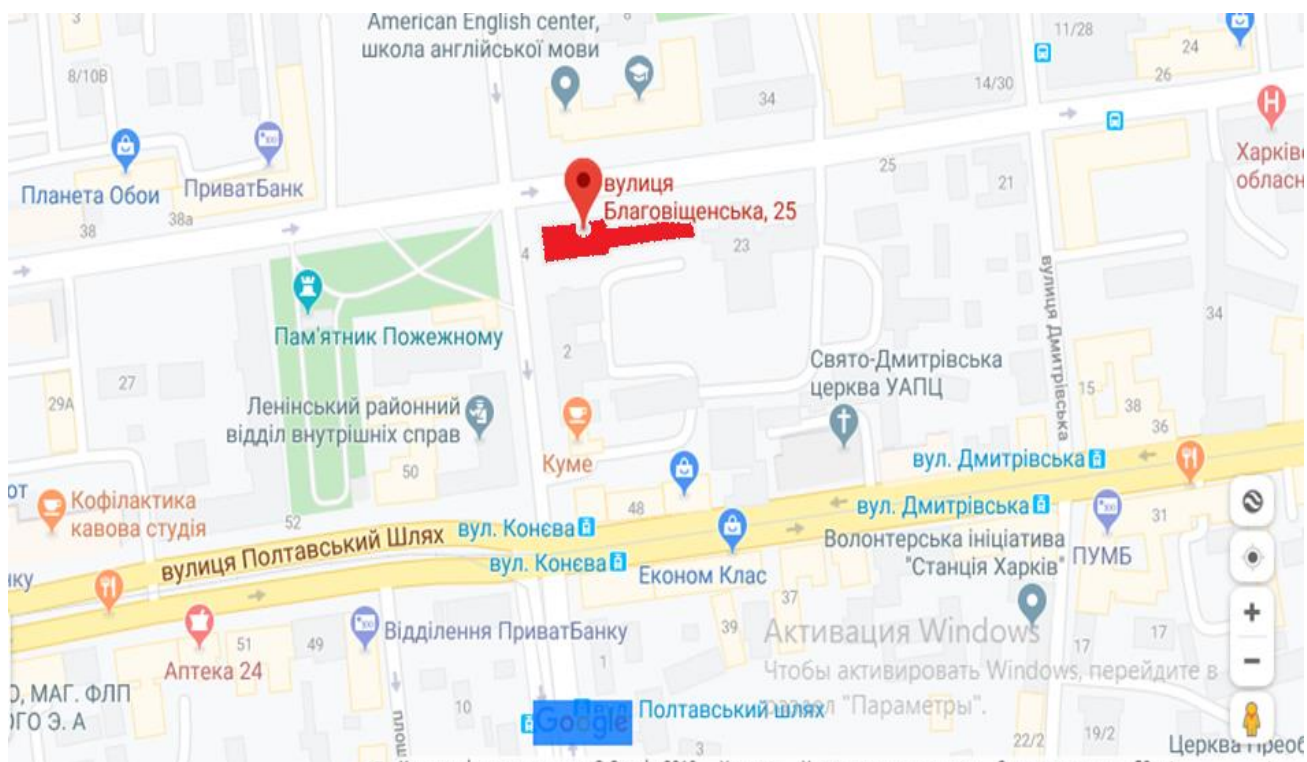
66. Робак І.Ю., Демочко Г.Л., Ільїн В.Г. Олександрівська – Перша міська клінічна лікарня Харкова / І.Ю. Робак, Г.Л. Демочко, В.Г. Ільїн. Х.: Колегіум, 2016. 296 с.
67. Санкт-Петербурзький музей історії професійної освіти. URL: <http://www.museum.ru/M3149> (дата звернення: 20.10.2019)
68. Словник-довідник термінології музейництва / Роман Микульчик, Петро Слободян, Єлізавета Діденко, Тарас Рак. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2012. 128 с.
69. Сухенко Г.В. Жіноча середня освіта в Україні (XIX — початок ХХ ст.) / Г.В. Сухенко // Укр. істор. журнал. 1998. № 5. С. 63-74
70. Титова О. М. До питання про вищу жіночу освіту на Україні / О. М. Титова // Український історичний журнал. 1971. № 10. С. 85-91.
71. Тосканський музей дитинства (Італія). URL: <http://www.ciao.kz/italiya/parks?node=1122> (дата звернення: 4.12.2018)
72. Туризм і охорона культурної спадщини: український та польський досвід / За ред. Ю. Лебединського, В. Вакуленка та ін. К., 2003. 30с.
73. Український тлумачний словник будівельних термінів. К., 2006. 526 с.
74. Харківський музей історії університету ім. В.Н.Каразіна. Події музею. URL: <http://www-museum.univer.kharkov.ua/news/index.htm> (дата звернення: 12.10.2019)
75. Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди. Збірник наукових праць Харківського педагогічного університету. Сер: Історія та географія / О.В. Каленик. Харківський інститут благородних дівичь як осередок педагогічної освіти на Слобожанщині. Основа, 1997. с.82-86
76. Харьков: Архитектура, памятники, новостройки. Путеводитель. Х.: Прапор, 1985. 151с.
77. Харьковские полки: Три века истории: [монография] / С.В. Потрашков. Х. : Око, 1998. 152 с

78. Чикагский музей искусств. URL:
<https://russiantouramerica.com/chicago/muzei-chicago/chikagskij-institut-iskusstv/> (дата звернення: 03.05.2019)
79. Шотландский музей детства. URL:
https://www.votpusk.ru/country/dostoprim_info.asp?ID=3794 (дата звернення: 09.10.2019)
80. Юринець Ю.Л. Адміністративно-правовий статус актів ICOMOS / Ю.Л. Юринець // Сучасний соціокультурний простір 2011: матеріали восьмої міжнар.нук.-практ.Інтернет-конф.22-24 вересня 2011 року. К.,2011. С.41-44

ДОДАТКИ

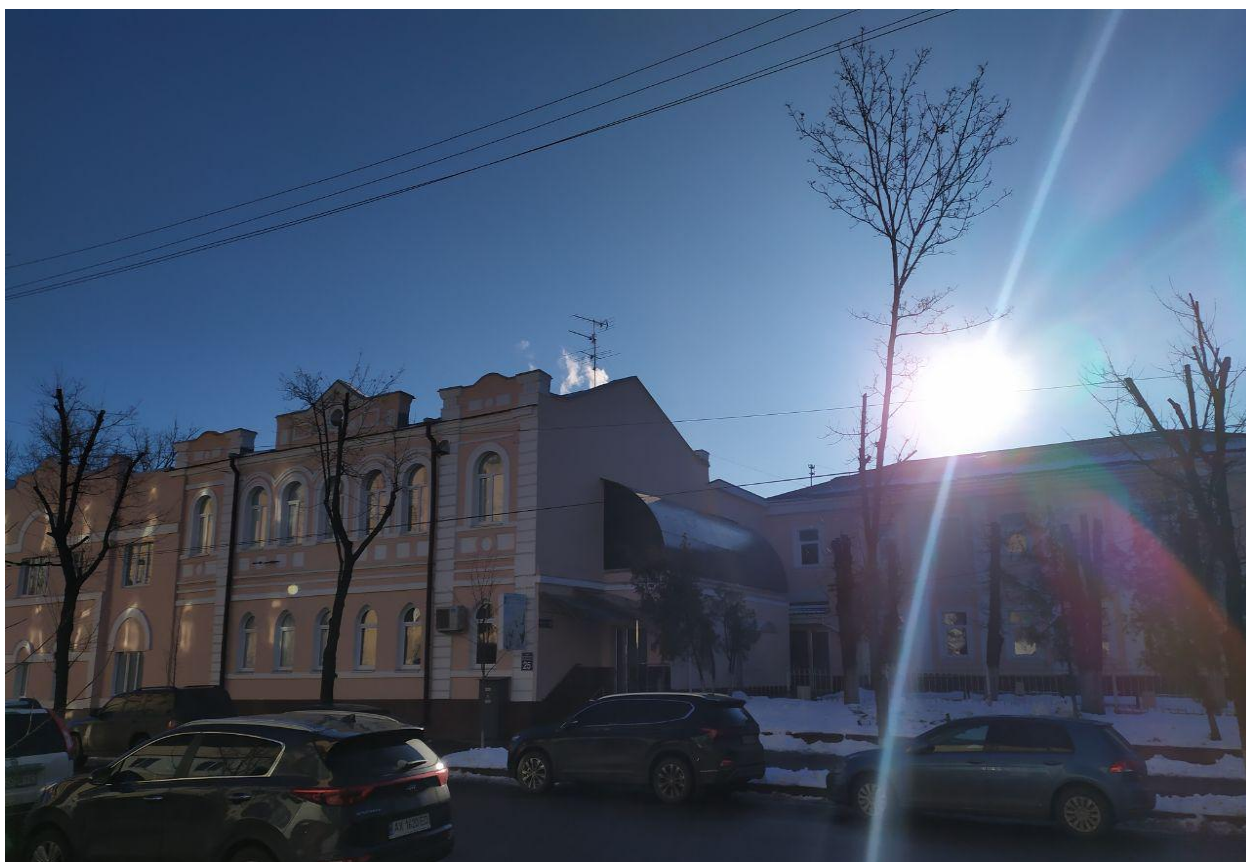
Додаток 1. Експлуатаційний план музеєфікованої першої будівлі Харківського інституту шляхетних дівчат

Додаток 2. Розміщення об'єкту по вулиці Благовіщенській

Додаток 3. Зовнішній вигляд будівлі інституту кінця XIX століття

Додаток 4. Сучасний вигляд колишнього Харківського інституту шляхетних дівчат

Додаток 5. Головна будівля Харківського інституту шляхетних дівчат (зруйнована в 1919 році)

Списокъ воспитанницъ,

кончившихъ курсъ Института въ теченіе столѣтія

1812—1912.

Выпускъ 1-й 1816 г.

Пчелкина Евгенія.
Ружицкая Марія.
Спиридова Варвара.

Выпускъ 2-й 1820. г. ¹⁾

Барць Екатерина.
Гордіева Надежда.
Енохина Татьяна (шифръ.)
Кузьмицкая Александра.
Кулишевская Ольга.
Моренкова Марія (шифръ).
Рябоконова Любовь.
Ружинская Дарья.
Семеновская Александра.
Стешина Агриппина.
Тихоцкая Ульяна.
Троицкая Варвара.
Фокина Марія.
Юносова Меланья.

Выпускъ 3-й 1822 г.

Братчикова Марія.
Брейштейдеръ Александра.
Войнова Олимпіада.
Калинина Прасковья.
Ковалевская Надежда.
Крутьева Екатерина.
Мозалевская Марія.
Мясоѣдова Марія.
Смагина Елена (шифръ).
Шшкіна Анна (шифръ).

Выпускъ 4-й 1824 г.

Андреева Марія.
Булгарчичъ Пульхерія.
Васильева Елисавета.
Зайцева Марія.
Куликовская Марія.
Куликовская Прасковья.
Купчинова Екатерина.

¹⁾ Въ 1818 г. выпуска не было вслѣдствіе перехода И-та съ 4-хлѣт-
няго курса на 6-тилѣтній.

Додаток 6. Список вихованок, що закінчили Харківський інститут шляхетних дівчат з 1812 по 1824 роки

Период учеб- ного года	БАЛЛЫ ПО ПОВЕДЕНИЮ И УСПЕХУ.										Подпись родителей или опекуновъ			
	Итого	Почт.	Почт. вкл.	Почт. вкл.	Почт. вкл.	Почт. вкл.	Почт. вкл.	Почт. вкл.	Почт. вкл.	Почт. вкл.	Почт. вкл.	Почт. вкл.	Почт. вкл.	Почт. вкл.
1914-15	12	12	9	9	10	7	10	9	9	10	10	12	10	А. Бадаевъ
1915-16	12	12	10	10	10	7	7	9	10	11	10	12	11	
1916-17	12	12	10	10	10	7	9	9	10	10	10	12	11	А. Бадаевъ
I.														
II.														

Знакочисла 1-2 — отлично; 3 — хорошо; 4 — удовлетворительно; 5 — слабо; 6 — плохо; 7 и 8 — неудовлетворительно; 9 и 10 — плохо; 11 и 12 — очень плохо.

Членъ Совѣта по учебной части Миф. Савиной

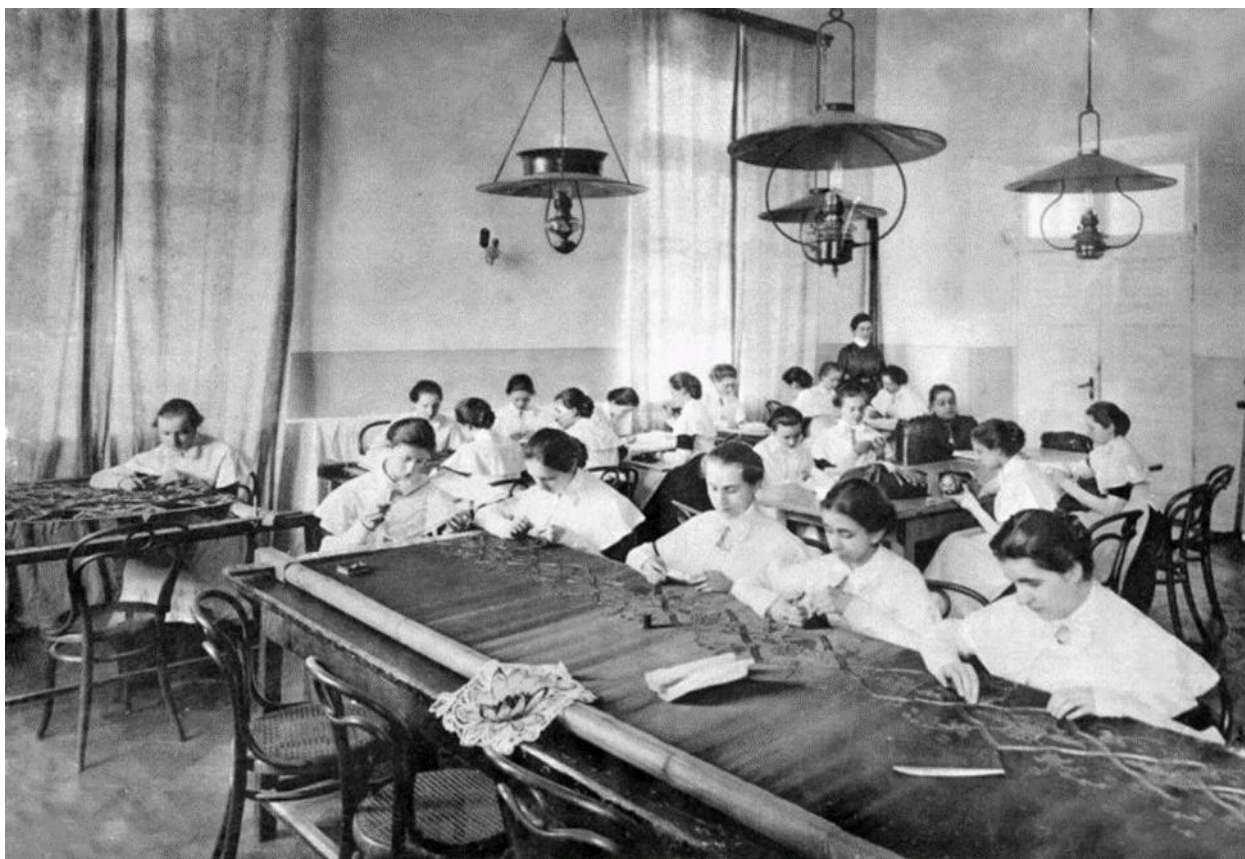
Адресъ родителей или опекуновъ.

ХАРЬКОВСКИЙ ИНСТИТУТЪ БЛАГОРОДНЫХЪ ДѢВУШЪ

Вѣдомость
О ПОВЕДЕНИИ И УСПѢХАХЪ
ВОСПИТАНИЦЫ III-го КЛАССА
Бадаевой
Тамары
за 1914-1915 учебный годъ.

Эта вѣдомость, по возвращеніи воспитанницы из отлучки, должна быть ею представлена г-жѣ дежурной Классной Дамѣ.

Додаток 7. Табель про успішність однієї з вихованок інституту шляхетних дівчат (Бадаєвої Тамари)

Додаток 8. Заняття рукоділлям

Додаток 9. Заняття малюванням

Додаток 10. Заняття музикою